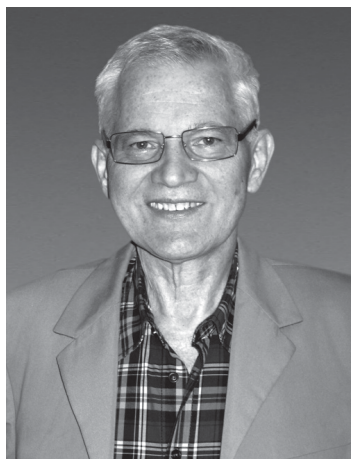

IN MEMORIAM

MILAN MESIĆ (1948. – 2016.)

DOI: 10.11567/met.32.1.5

Nedavno nam je otišao Milan Mesić, redoviti profesor sociologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, koji je bio ključna osoba u pokretanju Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu i s kojim smo svi mi koji smo ga poznavali imali vrlo važne dodire. Meni osobno nije bio samo kolega i suradnik na poslu, suautor ili koristan kritičar znanstvenih radova i mentor za moju disertaciju, nego mi je od trenutka kad sam ga upoznao ostao zauvijek bliski prijatelj, s kojim sam se često susretao – i kad god bismo se našli, razgovarali bismo i o znanstvenima

tema, ali i o raznim bitnim ili zanimljivim, i katkad duhovitim stvarima iz svojih života.

Ipak, za čitatelje *Migracijskih i etničkih tema* trebao bih prvo sažeti životopis svoga prijatelja.

Milan Mesić rodio se 6. travnja 1948. u Sisku, kao prvi sin u obitelji. Inače, kako mi je Milan pričao, dio obitelji po ocu (njegovu imenjaku) stigao je u Sisak iz Like, dok je njegova majka bila podrijetlom iz Češkoga Sela, između Siska i Petrinje. Milan je završio osnovnu i srednju školu u rodnom gradu i zatim upisao studij sociologije i povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Tijekom studija upoznao je svoju buduću suprugu Đurđu, s kojom će dobiti sina Jasena i kćer Jelenu. Diplomirao je 1973. i već 1975. postao je asistent na Odsjeku za sociologiju. Magistrirao je iz područja sociologije 1977. i doktorirao 1979. Naslov je njegove disertacije »Oktobarska revolucija i organizacija proizvodnje«. Inače, Milan se u to vrijeme bavio društvenim pitanjima socijalističkih zemalja na istoku Europe. Bio je lijevo orijentiran, ali je također bio vrlo kritičan prema ideologijama i/ili politikama koje su narušavale ljudska prava i temeljne vrijednosti pojedinaca i društva.

Na početku osamdesetih dogodilo se nešto što će temeljito preusmjeriti znanstveni i nastavni fokus Milana Mesića. U to vrijeme u tadašnjem Cen-

tru za istraživanje migracija, koji je nastao 1977. izdvajanjem iz Instituta za geografiju Zagrebačkog sveučilišta, došlo je do problema na razini uprave. Dvije godine nijedan suradnik ili vanjski kandidat nije uspio postati redoviti ravnatelj te ustanove. Osim toga predloženo je da se zbog sličnih znanstvenih tematika Centar za istraživanje migracija integrira sa Zavodom za migracije i narodnosti, koji je još 1965. nastao iz povijesnog odjela Matice iseljenika Hrvatske. Ali taj se prijedlog tada nije uspio realizirati. Konačno 1984. došlo je do integracije dvaju spomenutih institucija u Centar za istraživanje migracija i narodnosti koji je tražio novoga ravnatelja – i tada se kao kandidat javio Milan Mesić, koji će tu dužnost i obnašati u sljedećem razdoblju. Već 1987. Centar je – pod Milanovim ravnateljstvom – preoblikovan u znanstveni institut, utemeljen kao institut Sveučilišta u Zagrebu. Iste godine, u suradnji s kolegama, novi je ravnatelj prestrukturirao i izdavačku djelatnost u ustanovi. Umjesto različitih prijašnjih publikacija, pokrenuo je novi znanstveni časopis pod imenom *Migracijske teme*.

Milan Mesić bio je ravnatelj Centra i uskoro Instituta od 1984. do 1989., što, premda nije odveć dugo razdoblje, svakako je bilo ključno i za razvitak te istraživačke ustanove kao i za, kako sam već spomenuo, Milanov budući znanstveni i nastavni interes i razvoj.

Moja prva uska suradnja s Milanom povezana je s pokretanjem časopisa *Migracijske teme* (od 2001. pod naslovom *Migracijske i etničke teme*). Prijedlog imena časopisa moja je usputna ideja koja se jednako svidjela i Milanu i drugim kolegama u institutu. Uključio me u uredništvo, iako u to vrijeme još nisam imao poslijediplomski status. No po završetku magisterija u Ljubljani (1986.), vrlo brzo sam na osnovi Milanove preporuke postao urednik časopisa, dok je on ostao glavni i odgovorni urednik. Po završetku ravnateljske dužnosti u Institutu 1989., Milan Mesić ostao je i 1990. glavni urednik *Migracijskih tema* (na zahtjev uredništva i zaposlenikâ Instituta), ali nakon njega taj sam zadatak dobio ja, iako sam i dalje često kontaktirao Milana u vezi s raznim uređivačkim pitanjima, a uredništvo *Migracijskih tema* uključilo ga je u međunarodni savjet časopisa.

Štoviše, Milan i ja napisali smo i neke zajedničke radove, od kojih je najvažniji, zacijelo, bio tekst o migracijskoj povijesti prostora Jugoslavije, objavljen na francuskom (»L’Espace migratoire de Yougoslavie – Historique des migrations yougoslaves«, *Revue européenne des migrations internationales*, 6, 1990, 2, str. 27–64).

Nakon što je 1989. završio svoje ravnateljstvo u Institutu za migracije i narodnosti Milan Mesić vratio se svom nastavničkom radu na Odsjeku

za sociologiju Filozofskoga fakulteta, gdje je 1992. postao redoviti profesor i 1997. redoviti profesor u trajnom zvanju. Bio je predsjednik Savjeta Filozofskog fakulteta (1990. – 1991.), predsjednik Hrvatskoga sociološkog društva (1992. – 1994.) i pročelnik Odsjeka za sociologiju (1994. – 1996.). No bavljenje temama vezanim uz migracije tijekom ravnateljstva u Institutu za migracije i narodnosti odredilo mu je daljnje istraživačko usmjerenje. Za razliku od prvih socioloških tema, na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pokrenuo je kolegije vezane uz migracije i multikulturalizam.

Domovinski rat utjecao je na Milana. Smatrao je da je u trenutku agresije na domovinu važno i ključno stati u njezinu obranu. I Milan se uključio u obranu te tako stekao i Spomenicu Domovinskoga rata. I kao znanstvenik proučavao je i istraživao posljedice prisilnih ratnih migracija. Tako je već 1992. objavio knjigu *Osjetljivi i ljuti ljudi: hrvatske izbjeglice i prognanici*, a zatim i *Ljudi na čekanju – pogledi na povratak: hrvatske i bosansko-hercegovačke izbjeglice i raseljenici* (1996.). Godine 1996. Milan je doživio obiteljsku tragediju, smrt supruge, i taj nesretni događaj utjecao je na njegov stav prema životu i njegovu duhovnost.

Odlučio je na neko vrijeme otići iz Zagreba te je 1997. i 1998. proveo na Tuftsovu sveučilištu u Bostonu u SAD-u u sklopu programa Fulbrightove stipendije, a nakon toga, 1999. i 2000., boravio je u Berlinskom institutu za komparativna društvena istraživanja. Zbog odlaska u Berlin poželio je naučiti njemački, što je bilo presudno pri upoznavanju njegove druge supruge Azre.

Inače, sve donedavno Milan je boravio i predavao na mnogim sveučilištima i institucijama i u SAD-u i u Europi (u Londonu i Oxfordu, Parizu, Stockholmu i Umeåi, Berlinu, u Amsterdamu, Istanbulu, Pečuhu, Sarajevu i Ljubljani). Osim toga, uz nastavu, vodio je i više znanstvenih projekata. Od 2003. do 2006. vodio je znanstveni projekt MZOS-a »Multikulturalizam – ideje i politike«, a od 2006. do 2009. skupni europski projekt »Migracija i međukulturni odnosi« (»Migration and Intercultural Relations«) pod vodstvom Norveškoga istraživačkoga konzorcija. U godinama 2006. i 2007. bio je i stručni savjetnik u okviru projekta Vijeća Europe »Politika i prakse za učenje društvene i kulturne različitosti« (»Policies and Practices for Teaching Social and Cultural Diversity«), a 2007. međunarodni savjetnik u zajedničkom programu Europske komisije i Vijeća Europe »Poticanje kulture ljudskih prava u južnom Kavkazu i Ukrajini« (»Fostering a Culture of Human Rights in South Caucasus and Ukraine«). Milan je također sve vrijeme ostao važan član međunarodnoga savjeta časopisa koji je pokrenuo,

Migracijskih tema (danas *Migracijskih i etničkih tema*), a postat će i član međunarodnoga savjeta slovenskoga znanstvenog časopisa *Dve domovini / Two Homelands*.

Njegova osobna bibliografija vrlo je opsežna: više od 150 članaka i jedanaest knjiga. Već sam spomenuo neke njegove ranije knjige. Za svoju knjigu *Međunarodne migracije – tokovi i teorije* (2002.) dobio je 2003. Državnu nagradu RH za znanstveno djelo; za knjigu *Multikulturalizam – društveni i teorijski izazovi* (2006.) dobio je 2007. godišnju nagradu Filozofskog fakulteta i 2013. Državnu nagradu za dvojezičnu (hrvatsku i englesku) monografiju *Manjinski povratka u Hrvatsku: studija otvorenog procesa* (2011.), koju je napisao sa svojim asistentom na Odsjeku za sociologiju Draganom Bagićem.

Na Odsjeku za sociologiju Milan Mesić kontinuirano je predavao kolegije povezane ili s migracijama ili s multikulturalnim temama. Bio je nositelj kolegija *Ideje i teorije multikulturalizma*, *Sociologija migracija* te *Klasične sociološke teorije i Sociologija društvenih pokreta*. Milan je bio mentor mnogim diplomskim studentima, magistrantima (iz vremena prije Bolonjske reforme) i doktorandima. Kako sam već napisao, Milan Mesić bio je i moj mentor, a bio je mentor i velikom broju sociologa iz Instituta za migracije i narodnosti.

Kako mi je jedna kolegica iz IMIN-a napisala, nakon posljednje obrane doktorskog rada znanstvenog novaka Milan je naglasio da je rad iznimno kvalitetno napisan i obranjen, ali i da su u posljednjih nekoliko godina doktorandi IMIN-a napisali odlične disertacije kojima su pokrivena sva najvažnija područja migracija i etničnosti. Netko iz publike na to je rekao: »Šteta što to ne čuju i neki drugi.« Jedan drugi mladi kolega iz IMIN-a, koji je bio njegov student, dao mi je ovakav opis Milana: »...kao profesor pošten i strog, ali pravičan, susretljiv i sa zanimanjem je pratio daljnje životne i profesionalne putanje studenata i studentica« i »pisao bi preporuke za svoje odlične studente, davao savjete i kada bi mu usput pokucali na vrata ureda da ga pozdrave, rado bi popričao s njima«. Kao znanstvenik i profesor držao bi se uvijek svih dogovora i rokova te pružao pomoć suradnicima – pomagao u pripremi tekstova, nudio komentare i sugestije. Ali izvan tih okvira bio bi drukčiji čovjek. Kolega iz IMIN-a napisao je još i ovaj komentar, koji samtram bitnim: »...sjećat ćemo ga se kao u poslu ozbiljnog i predanog, a izvan posla kao vedrog, nasmijanog, na šalu i na zabavu spremnog čovjeka, te smo zahvalni na svim trenucima provedenim s njime«.

Potkraj veljače 2015. Institut za migracije i narodnosti održao je konferenciju u zagrebačkom Hotelu Palace povodom tridesete godišnjice časo-

pisa *Migracijske i etničke teme*. Milan Mesić sudjelovao je na konferenciji i održao dva izlaganja. Bio je svakako »glavna zvijezda« skupa. Tada je već bio vrlo bolestan. Svi smo se nadali da će uskoro nadvladati tu svoju ozbiljnu bolest – ali to se, nažalost, nije dogodilo.

Otišao nam je Milan Mesić, iako – još je uvijek uz nas, negdje, u našem sjećanju, u mislima i, ako smijem reći, u svijetu naših duša.

Emil Heršak

*Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

